

SURİYE İÇ SAVAŞI'NIN TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKASINA ETKİLERİ¹

THE EFFECTS OF THE SYRIAN CIVIL WAR ON TURKEY'S MIGRATION POLICY

İrem ALGEDİK*

Pelin ALİYEV**

Özet

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi

07.12.2022

Kabul Tarihi

30.12.2022

Bu çalışmanın amacı, Suriye İç Savaşı'nın Türkiye'nin göç politikasını yasal ve kurumsal açıdan nasıl etkilediğini tespit etmektir. 2011 yılında Kuzey Afrika'da başlayan muhalif hareketler, kısa bir süre sonra Suriye'ye sıçramış ve ülkede bir iç savaşın çıkmasıyla sonuçlanmıştır. İç savaş neticesinde milyonlarca Suriyeli ülkelerini terk ederek başka devletlere sığınmak zorunda kalmıştır. Bu devletlerden biri de Türkiye olmuştur. Yoğun bir göçe maruz kalan Türkiye, bu süreci yönetebilmek amacıyla göç politikasını yeniden yapılandırmak zorunda kalmıştır. Türkiye daha kalıcı, kurumsal, örgütlü ve sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli çalışmalar yürütülen bir göç politikasını hayata geçirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin sığınmacılara hoşgörülü bir yaklaşım gösterdiği, sığınmacıların eğitim, gıda, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçlarını dikkate alarak insani değerlerle uyumlu politikalar geliştirdiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye İç Savaşı, Sığınmacı, Türkiye, Göç Politikası

Abstract

Research Article

Received

07.12.2022

Accepted

30.12.2022

The aim of this study is to determine how the Syrian Civil War affected Turkey's immigration policy legally and institutionally. The opposition movements that started in North Africa in 2011 spread to Syria after a short time and resulted in a civil war in the country. As a result of the civil war, millions of Syrians had to leave their country and seek refuge in other states. One of these states was Turkey. Turkey, which was exposed to an intense migration, had to restructure its migration policy in order to manage this process. Turkey has implemented a more permanent, institutional, organized and coordinated migration policy with non-governmental organizations. In addition, it has been observed that Turkey shows a tolerant approach to asylum seekers and develops policies compatible with human values, taking into account the basic needs of refugees such as education, food, health and shelter.

Keywords: Migration, Syrian Civil War, Asylum Seekers, Türkiye, Migration Policy

¹ Bu çalışma, İrem Algedik'in Hasan Kalyoncu Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Pelin Aliyev danışmanlığında yürüttüğü "Suriyeli Sığınmacıların Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Etkileri" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

* Uzman, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, algdikirem22@outlook.com, ORCID: 0000-0001-5477-6160

** Dr.Öğr.Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, pelin.aliyev@hku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2466-2132

Giriş

Siyasal, toplumsal, ekonomik, doğal afet, iklim değişikliği, güvenlik, çatışma, savaş gibi pek çok nedenle ortaya çıkabilen göç; bulunulan yerin bireysel ya da kitlesel olarak terk edilerek aynı devlet içinde veya farklı devletler arasındaki konum değişikliğidir (IOM, 2022; TDK, 2022; Koçak ve Terzi, 2012; Aksoy, 2012). Bu yer değiştirme hareketi, salt göç eden kişiyi etkilemez. Gerek göç veren gerekse göç alan yerler de siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve güvenlik gibi çeşitli boyutlarda bu süreçten etkilenir (Ekici ve Tuncel, 2019: 51). Son on yılda Türkiye, tarihinin en yoğun göçüne maruz kalmıştır. Milyonlarca Suriyeli, iç savaşın yarattığı çatışma dolu, güvensiz ve istikrarsız ortamı terk ederek Türkiye'ye yönelmiştir. Türkiye, başından itibaren Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli adımları atmış, uluslararası toplumu da bu yönde gerekli önlemleri almaya teşvik etmiştir. Literatürde genel eğilimin bu nüfus hareketinin göç alan ülkeye etkilerinin araştırılması yönünde olduğu gözlenmektedir. Bunun en önemli nedeni ise, göç alan ülkelerin göç verenlere nazaran daha fazla etkilendiğinin genel olarak kabul edilmesidir. Yoğun göç hareketleri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve güvenlik etkilerini minimum seviyede tutmak için Türkiye gibi ülkelerin göç politikalarını gözden geçirerek yeniden yapılandırmalarını gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin göç politikasını yasal ve kurumsal açıdan nasıl etkilediği ve Türkiye'nin süreci daha etkili yönetebilmek amacıyla ne tür adımlar attığı tespit edilmektedir.

Suriye'den gelen kitlesel göçün Türkiye'ye etkilerinin akademik çevrede sıklıkla araştırılan bir konu olduğu gözlenmektedir. Suriye İç Savaşı kaynaklı göçün Türkiye'de kentleşme sürecine etkileri (Lale, 2022), ekonomik etkileri (Kaya ve Aydın, 2021), sosyo-kültürel etkileri (Kaypak ve Bimay, 2016), demografik yapıya etkileri (Salmaşur ve Şahin, 2020) üzerine bir dizi akademik çalışma bulunmaktadır. Ancak Suriye İç Savaşı özelinde kitlesel göçün yasal ve kurumsal açıdan göç politikalarını nasıl etkilediğini inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Oysa yasal ve kurumsal çerçeve, göç politikalarının temelidir. Göçün çok boyutlu etkilerini sınırlamanın yollarından biri göç politikalarının yasal ve kurumsal çerçevesinin niteliğidir. Bu öneme istinaden bu çalışmada Suriye İç Savaşı'nın Türkiye'nin göç politikalarını yasal ve kurumsal açıdan nasıl etkilediği sorusuna cevap aranmaktadır.

Çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır: İlk olarak, ana hatlarıyla Türkiye'nin göç politikası incelenmekte, ardından Suriye İç Savaşı ve Suriyeli sığınmacılar meselesi ele alınmakta, son olarak Suriye İç Savaşı sonrası Türkiye'nin göç politikası irdelenmektedir. Bir nitel araştırma örneği olan bu araştırma esnasında yasal mevzuat gibi birincil kaynaklar ile konu ile ilgili makale, kitap, rapor gibi ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

1. Ana Hatlarıyla Türkiye'nin Göç Politikası

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca pek çok göç hareketine ev sahipliği yapmıştır. Göçmenler için önemli bir rota haline gelen Türkiye, tam da bu nedenle farklı bölgelerden gelen göç akınlarına yönelik çeşitli politikalar geliştirmektedir. Türkiye'de göç politikasının inşasına yönelik hayata geçirilen yasal düzenlemelerden ilki, 1934 yılında kabul edilen İskân Kanunu'dur. 2510 sayılı Kanun olarak da bilinen bu düzenleme, başka devletlerden Türkiye'ye göç eden ve Türk olmayan kişilerin ülke içerisinde mevcut kalma koşullarına yönelik uygulanacak prosedürleri ve şartları ortaya koyan ilk yasal düzenlemedir. Kanun'da göç eden kişiler için, mecbur kalma durumu ve zaruri kıstasları yer almaktadır. Kanun kapsamında, başka devletlerden Türkiye'ye gelen göçmenleri ve Türk kültür anlayışı saptanmayan kişilerin Türk Hükümeti tarafından belirlenen kasaba, mahalle gibi yerleşim merkezlerine gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu Kanun'da, asıl amaçlanan Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, savaş sonrasında azalan nüfusun Türk bağı ve soyu taşıyan muhacirlerle karşılanması, ayrıca Türk kültürünün gelişiminin başka ülkelerde bulunan Türklerin ülkeye çağırılmasıyla kültürü tanıyan göçmenlerin yerleştirilmesidir (Şakacı ve Özkaya, 2021: 252).

Bir diğer yasal düzenleme, 1950 yılında yürürlüğe giren Pasaport Kanunu'dur. Kanun; Türkiye'ye geliş-gidiş yapan Türk olmayan kişiler ve Türk vatandaşlığında olan kişiler için belirli bir pasaport ya da belgeyi temin etmeleri gerekçesi ile oluşturulmuştur. Bu sayede ülkeye giriş ve çıkış yapan kişiler resmi olarak belgelenmiş olacaktır. Resmi bir belge ya da pasaportun Türk hükümetince denetlenmesinin yapılacağını, pasaport veya belgeye sahip olmayan başka ülke vatandaşlarının Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyeceği açıklanmıştır. Mülteci ve sığınmacı kişiler için yapılan düzenlemelerde, kişilerin yasal olmayan yollarla ülkeye giriş gerçekleştiremeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca Kanun'da, pasaportun oluşturulmasına yönelik esaslar, pasaportu temin etmek için gerekli resmi işlemler, pasaport yerini alabilecek vesika formunda belgelerin düzenlenmesi ve başka ülkelere Türkiye üzerinden gitmeleri halinde pasaport yükümlülüklerince uygulanacak işlemler açıklanmaktadır. Aynı yıl yayınlanan ve yürürlüğe giren 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun kapsamında ise önceden belirlenmiş olan hükümler çerçevesinde alınan pasaport ile yabancıların ülkeye girişleri, ülke sınırları dahilindeki seyahatleri, ikametleri, medeni durumlarındaki değişiklikler gibi düzenlemeler yer almıştır. Her iki kanunda da Türkiye'ye sığınan göçmenlerle ya da yasadışı gelen göçmenlerle ilgili bir düzenleme öngörülmediği gözlenmektedir (Polat, 2021: 150).

1951 yılında, mültecilerin yasal durumlarını belirleyen Avrupa Mülteci Sözleşmesi'nde, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yurtlarından zorunlu olarak göç eden ve farklı ülkelere sığınan kişiler hukuki statüyle mülteci olarak tanımlanmıştır. Sözleşme'de 1951 öncesinde meydana gelen göçlerin dikkate alındığının belirtilmesi kafa karışıklığına yol açmış, bunun üzerine bu karışıklığı ortadan kaldırmak üzere Türkiye, 1967 yılında bu sözleşmeye ek protokol hazırlamıştır. Ek protokolle 1951 yılından önce gerçekleşen olaylar ibaresi kaldırılmıştır. Türkiye, Sözleşme hükümlerini mekân ve yer kısıtlaması ile kabul etmiştir. Böylelikle Avrupa dışında koruma ve mücbir sebepler nedeni ile başka devletlerden gelen kişilere tam olarak mülteci statüsü verilmeyeceğini, bu kişilerin sığınmacı olarak belirleneceğini ve başka bir ülkeye gönderilmeden önce geçici olarak Türkiye'de barındırılacakları açıklanmıştır. Sözleşme'yi kabul ettiği tarihten bu zamana kadar Türkiye, bu hükümleri uygulamaktadır (Dost, 2014: 37).

1990'ların başında, Balkanlarda yaşanan çatışmalar sırasında Türkiye, yoğun nüfus hareketlerine maruz kalmıştır. Yine bu dönemde Körfez Savaşı'nda Irak'tan Türkiye'ye çok sayıda sığınmacı gelmiştir. Savaşlar ve çatışmalar nedeniyle bu yıllarda Türkiye'ye yapılan nüfus hareketlerinin sayısında belirgin bir artış yaşanmıştır (Kaygısız ve Aktel, 2018: 593). Türkiye, yaşanan göçler sebebi ile sığınmacı olarak başka ülkelere gelen kişilere yönelik mevcut sistemde var olan eksikliklerin giderilmesi maksadı ile iltica konusunda yasal düzenlemeler yapmıştır. 1994 yılında alınan kararlar, Türkiye'ye sığınma maksadı ile gelen ve Türkiye üzerinden farklı bir devlete sığınmak için Türkiye'de yerleşme izni isteyen farklı ülke vatandaşlarına veya olası kitlesel göçlerle Türkiye'ye gelen kişilere yönelik uygulanacak prosedürleri içermiştir (İçduygu ve Yüksek, 2012: 453). Bu düzenlemede, Avrupa dışında herhangi bir devletten Türkiye'ye gelen kişiler için, Türkiye üzerinden farklı bir ülkeye gidene kadar olan zaman diliminde geçici olarak barınma ve ülkede kalma şansı tanınmış, yasal çerçevede mülteci olarak tanımlanmış kişilerin ise farklı bir devlete gönderilmesi öngörülmüştür (Şahin ve Parlak, 2015: 71).

1994 İltica Yönetmeliği'nde farklı ülkelere Türkiye sınırlarında korunma amacı ve farklı ülkelere mülteci olarak kabul edilmek isteyen kişilerin resmi süreçlerinin işleyişi İçişleri Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Bakanlığa bağlı kurumların yetkilendirmesi ile gelen kişilerle sınırlar içerisinde görüşmeler yapılır ve koruma isteyen kişiler Türk kurumlarına yasal süreçlerinin başlayabilmesi için müracaat yapmaktadırlar. Bu görüşmelerin sonucu bakanlığa bildirilmektedir. Bakanlık tarafından, korunma maksadıyla gelen kişilerin başvurusunun onaylanması halinde, kurumlarca belirlenen yerlerde, yabancıların barınma ve temel ihtiyaçları karşılanmaktadır. Başvurusu olumlu sonuçlanmayan kişiler devlet kurumlarına itiraz edebilirler. İtiraz kararını sonuca bağlama

görevi bakanlık tarafından gerçekleştirilmektedir. İtiraz sonucu yine olumsuz olan kişilerin ülkeden ayrılmaları istenmektedir. Karara uymayan kişiler ülkeden direkt gönderilirler. Uluslararası kuruluşlar ve örgütler iş birliğiyle farklı ülkelere gönderilecek yabancılarla alakalı ortak faaliyetler yürütülebilmektedir. Ayrıca yönetmelikte sığınma ve mücbir sebeplerle Türkiye sınırlarına gelen kişilerin ilk olarak kolluk kuvvetleri tarafından güvenlik incelemesi yapılmaktadır. Koruma isteyen kişilerden yabancı ülkelerin askeri birliklerine mensup olanlar ve normal statüdeki kişilerin ayrılması kolluk kuvvetlerince belirlenmektedir. Yabancı devletlerin halkına mensup olan kişiler, kolluk kuvvetlerince barınma merkezlerine gönderilmektedir. Sınırlarda kolluk kuvvetlerince tespit edilip koruma isteyen kişiler, sınır hatlarından toplanır ve ilgili yerlere götürülmektedir. Aynı şekilde karşılıklı görüşme ve parmak izi alınması uygulamaları yapıldıktan sonra, Türkiye içerisinde veya farklı bir ülkede ailelerinin bulunup bulunmadığı öğrenilir ve ikamet bilgileri alınıp, korunma talep eden kişilerin mevcut bulunduğu merkezlere gönderilip temel gereksinim ve barınma ihtiyaçları karşılanmaktadır (Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılarla ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 1994).

Cumhuriyet'in ilanından günümüze Türkiye'nin göç politikası, güncel gelişmeler karşısında farklı yasal düzenlemeler çerçevesinde şekillenmiş ve şekillenmeye devam etmektedir. Bu gelişmelerden biri de Suriye İç Savaşı'dır. Bir sonraki bölümde bu savaş ve yol açtığı sığınmacı meselesi üzerinde durulmaktadır.

2. Suriye İç Savaşı ve Suriyeli Sığınmacılar Meselesi

17 Aralık 2010'da Tunus'ta, işsiz bir gencin kendini yakmasıyla başlayan ve etkisi çok sayıda Ortadoğu ülkesine yayılan Arap Baharı, tüm dünyayı etkisi altına alan önemli bir değişim hareketi olmuştur (Göçer ve Çınar, 2015: 55). Arap Baharı'ndan büyük ölçekte etkilenen ülkelerden biri de Suriye olmuştur. Rejim karşıtlığı içeren bir duvar yazısıyla başlayan süreç, gençlerin tutuklanması ve hükümet tarafından işkence görmeleri ile devam etmiş, bu gelişmeler kısa bir süre içinde siyasi ve toplumsal krizi tırmandırarak ülkede bir iç savaşla sonuçlanmıştır (Burke, 2017). Rejim güçleri ile Rejim muhalifleri arasında asimetrik savaş şeklinde gerçekleşen sıcak çatışmalar, bölgesel ve küresel aktörlerin de dâhil olmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır (Keser ve Özbek, 2018: 110). Ülkeyi bu noktaya getiren tek neden, Arap Baharı'nın yarattığı değişim rüzgârı değildir. Ülkedeki kronik ekonomik krizler ve krizlerden kaynaklanan gelir eşitsizliği ve işsizlik, devlet kurumlarında yaygın yolsuzluk ve rüşvet, kuraklık sonrası yaşanan zorluklar, siyasi ve toplumsal baskı, toplumun beklentilerini karşılamayan ve başarısızlıkla sonuçlanan reform girişimleri (Haddad, 2011: 48; Şen, 2012: 63; Süer, 2012: 6; Ramadan, 2014) toplumsal muhalefetin güçlenmesine neden olmuş ve hükümet karşıtı ya da hükümetin icraatlarını eleştiren protestolar düzenlenmeye başlamıştır.

Özellikle yönetimin mezhepler arasında ayrımcı politikalar izlemesi, iç savaşın başlamasına neden olan önemli faktörlerin başında gelmektedir. Suriye'de Baas Rejimi'nin Nusayri mezhebine dayanması nedeniyle bu azınlığın devlet kurumlarında önemli konumlara ulaşması, ülkede mezhepler arasında gerginlik yaşanmasına neden olmuştur. Protestoların şiddetini arttırmasıyla ülkede iç savaş ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2016: 91-92). Rejim; olaylar karşısında göstericilere sert müdahalelerde bulunmuştur. Ancak bu müdahaleler şiddet olaylarını sona erdirmemiş, aksine eylem ve gösteri olarak başlayan bu olaylar iç savaşa zemin hazırlamıştır. Olaylar sırasında birçok insan tutuklanırken yaralı ve ölü sayıları da hızla artmıştır (Bağlama, 2016).

Yoğun ve ağır çatışmaların yaşanması yerel halkın barınma ve gıda gibi temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda büyük bir krizle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur (Acar, 2019: 81). İç savaş nedeniyle ülkede sağlık, eğitim, alt yapı hizmetleri tamamen işlevsiz hale gelmiştir. Bölgedeki yoğun çatışma ve kaos ortamı nedeniyle güvenlik problemleri ortaya çıkmış, IŞİD (Irak ve Şam İslam

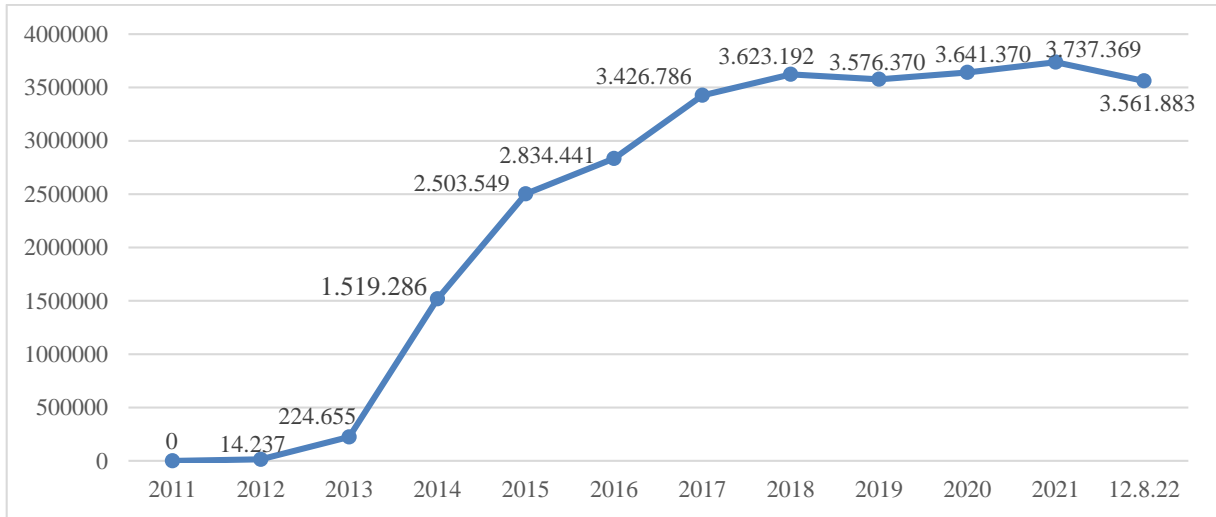
Devleti) ve PKK/PYD (Kürdistan İşçi Partisi/Demokratik Birlik Partisi) gibi terör örgütleri, iç savaş ortamından yararlanarak bölgeye hâkim olmaya çalışmışlardır. Üstelik Suriye'deki iç savaşın olumsuz etkileri, Suriye ile sınırlı kalmayarak, ülke ile ortak sınırları olan Türkiye, Ürdün, Irak gibi ülkelere de yansımıştır. Yaşanan gelişmeler neticesinde Suriye'den yoğun göç akınının başlaması, bölgede bir sığınmacı meselesinin doğmasına yol açmıştır. Bir sonraki bölümde Suriye İç Savaşı'nın Türkiye'nin göç politikalarını nasıl etkilediği sorusuna cevap verilmektedir.

3. Suriye İç Savaşı Sonrası Türkiye'nin Göç Politikası

Suriye'de çıkan iç savaş nedeniyle Suriyeliler, farklı devletlere kitlesel göç akını gerçekleştirmiş, bu devletler arasında Türkiye de yer almıştır. Türkiye, savaşın başladığı 2011 yılından itibaren Suriye'den göç edenlere kapılarını açarak topraklarına kabul etmiştir (Karasu, 2018: 30). Suriye'den Türkiye'ye gerçekleştirilen ilk göç hareketi, Nisan 2011'de Cilvegözü sınır kapısından sağlanan girişlerle başlamış, sonrasında göç edenlerin sayısı giderek artmış ve kısa bir süre içerisinde bu sayı milyonlara ulaşmıştır (Özdemir, 2017: 123). Suriye'deki iç savaş, kitlesel göçlerin yaşanmasına neden olarak zaman zaman ülkelerin sınır güvenliğini de tehdit eder hale gelmektedir (Babahanoğlu ve Bilici, 2018: 734). Özellikle Türk sınırlarının savaştan kaçan Suriyelilere açık tutulması ile göç edenler açısından Türkiye hedef ülkeye dönüşmüştür (Akbaş, Babahanoğlu ve Yelman, 2016). Türkiye, bugün en fazla Suriyeli sığınmacı barındıran devlet konumundadır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacı sayısı 8 Aralık 2022 tarihi verilerine göre toplam 3 milyon 561 bin 883'tür. Geçici barınma merkezlerinde kalan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 47.702 iken geçici barınma merkezleri dışında bulunan Suriyelilerin sayısı 3 milyon 514 bin 181'dir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Sığınmacıların Türkiye'ye bu kadar rağbet göstermesinin nedenlerinden biri, Suriye ve Türkiye'nin sınır komşusu olması ve aynı zamanda Suriye'den Türkiye'ye geçişlerde, Suriye tarafından ulaşımın kolay ve güvenilir olmasıdır. Türkiye'nin diğer ülkelere göre insani yaklaşımları da sığınmacıların Türkiye'yi tercih etmesinin bir diğer nedenidir. Bu konuda Türkiye, birçok ülkeye kıyasla Suriyeli sığınmacılara karşı daha insancıl ve hoşgörülü davranmıştır (Yıldırım, İsmailoğlu ve İyem, 2017: 109).

Tablo 1. Yıllara göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022.

Suriyeli sığınmacıların kitlesel göçü, Türkiye'yi göç politikalarında yeni düzenlemeler yapmaya sevk etmiştir. Mevcut yasal düzenlemelerin Suriyeli sığınmacı akınları karşısında yeterli olmadığı saptanmıştır. Sorunlara cevap veren daha kapsamlı politikalar için önemli adımlar atılmıştır. Bu konuda İçişleri Bakanlığının faaliyetlerini artırmasıyla etkin kurumsallaşma politikaları

izlenmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulması, yabancıların yasal haklarını ve statülerini belirleyen kanun çıkarılması, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini arttırması, Milli Eğitim, Sağlık, Aile ve Çalışma Bakanlıkları gibi kurumların birbirleri ile koordineli hareket etmeleri sonucu sığınmacılara sağlanan hizmetler ile Türkiye göç politikasında belirgin adımlar atmıştır (Kara ve Taşçı, 2019: 293).

3.1. Suriye İç Savaşı Sonrası Göç Mevzuatında Yapılan Düzenlemeler

Türkiye, 2011 yılından itibaren sınır hatlarına kitlesel akınla gelen Suriyelilere, geçici koruma kapsamında kapılarını açmıştır. Birçok ülkeye giden Suriyeli sığınmacıların en çok tercih ettikleri ülke ise Türkiye olmuştur. Bunda Türkiye'nin hem korunmaya muhtaç insanlara yardım etmesi, hem de Suriyeliler tarafından Türkiye'nin transit geçiş ülkesi olarak görülmesi etkili olmuştur. Bu dönemde Türkiye, göç sürecini iyi yönetebilmek amacıyla mevzuatta düzenlemeler yapmıştır. Bunlardan biri de Yabancı Kişilere Yönelik Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'dur. 6458 sayılı Kanun (YUKK), 2013 yılında Suriye'deki iç savaştan kaçan sığınmacıların Türkiye'de yoğunlaşmasından ve yıllar içerisinde sayılarının artmasından dolayı, Türkiye'nin Suriye sınırından gelen sığınmacıları baz alarak oluşturduğu yeni bir kanundur (Bozkaya ve Kıncal, 2018: 111).

2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı Kanun ile yapılan yeni düzenlemelerde, 1950 yılında oluşturulan Pasaport Kanunu'nun içeriğindeki bazı maddeler kaldırılmış; Türk olmayan, farklı devletlerden gelen kişiler için Türkiye içerisinde dolaşım, kalma, seyahat gibi haklar öngören 5683 sayılı Kanun iptal edilmiştir. Kanun içerisinde mülteci ve göçmenlerin hukuki durumu belirlenmiş, farklı ülkelerden Türkiye'ye gelen kişilerin vizeye sahip olması, Türkiye'de bulunduğu süre içinde oturma izni alınması gibi durumlar zorunlu hâle getirilmiştir. Yasanın belirlediği şekillerde, Türkiye sınırlarına gelen diğer ülke vatandaşlarının, Türkiye'ye girebilmeleri için pasaport veya yasal statüsü bulunan belgeye sahip olması gerekmektedir. Farklı ülke vatandaşlarının Türkiye'ye gelebilmeleri için sadece vize almaları kıstas alınmamaktadır. Kişiler, ilgili büyükelçiliklere başvuru yaparak vize almalıdır. Konsolosluktan alınan vizenin geçerlilik süreci doksan gündür. 6458 sayılı Kanun'a göre, Türkiye'de üç aydan daha fazla bulunmak isteyen kişiler, ülkelerindeki Türkiye Konsololuğu'ndan ikamet izni başvurusunda bulunmak zorundadırlar. Başvuruların değerlendirilmesi Göç İdaresi Müdürlüğü'nce gerçekleştirilmektedir. Müdürlük, kararı konsololuğa iletir. Bu kanunla beraber önceden yabancı kişiler, çalışma izni ile geldikleri Türkiye'de ülkeye giriş yaptıktan sonra devlet kurumlarından ikamet için izin istemektedirler, fakat 6458 sayılı Kanun ile çalışma izni ile gelen kişilerin ikamet talepleri otomatik olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Türkiye'de ikamet isteyen kişiler, eğitim, sağlık, aile bireylerinin ikamet sahibi olması ile belirli süreler içinde ülke içinde oturma ve kalmaya yönelik izin alabilmektedir. Kalma süresi duruma göre belirli çerçeveler dahilinde uzatılabilmektedir (Çerçi ve Arap, 2014: 123).

Kanun içerisinde vatansız kalmış kişiler ve savaş, doğal afetler, güvenlik sorunları gibi mücbir sebeplerden Türkiye'ye sığınmış olan kişiler içinde düzenlemeler yapılmıştır. Vatansız kişilerin ülke içerisinde kalma izinleri almaları için, onlara bu statüyü farklı bir devletin vermemiş olması gerekmektedir. Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından vatansız olarak kabul edilmiş kişilere durumlarının geçerliliğini onaylayacak belge hazırlanmaktadır. Şayet, farklı bir ülkeden vatandaşlık alırlarsa, bu kişilerin Türkiye'de oluşturmuş olduğu tüm prosedürler geçersiz sayılmaktadır. Türkiye'de kalma izni isteyen kişiler duruma göre, bakanlıklarca farklı bir ülkeye gönderilebilir veya sınır dışı edilebilir. Kişiler itiraz hakkına başvuru yapıp sonucun tekrar değerlendirilmesini talep edebilmektedir. İlgili makamlarca tekrar değerlendirilmeye alınan itirazda sürecin netleşmesine kadar olan zaman diliminde kişiler ülkeden sınır dışına gönderilmeyip bekletilmektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü çerçevesinde Türkiye zorunluluk hâlleri çerçevesinde ülkeye göç eden kişileri geçici koruma statüsü ile barındırmaktadır. Ayrıca 6458 sayılı yasa görev ve işleyiş mekanizmalarında Göç İdaresi Müdürlüğü'nün yapılanmasından ve işlevinden bahsedilerek iltica ve göç konularında, mağduriyet

oluşan durumlarda kişilere koruma sağlanması, yabancı kişileri gerekli görülen durumlarda ülkeden gönderme gibi karar mekanizmalarından da sorumlu birim olarak addedilmiştir (Çerçi ve Arap, 2014: 126-127).

Suriye İç Savaşı sonrası göç mevzuatından yapılan düzenlemelerden bir diğeri ise Geçici Koruma Yönetmeliği'dir. Yönetmelik 6458 sayılı Kanun'un 91.maddesi içeriğinde yer alan geçici süreyle korunma ibaresinin geliştirici ve açıklayıcı olarak sunulmasından dolayı 2014 yılında alınan kararlar neticesinde kabul edilmiştir. Ülkelerinden kaçarak Türkiye'ye sığınan ve iç savaş ortamından çıkan kişiler için şartlı mülteci, vatansız kişiler ve koruma talebi değerlendirmede kabul edilmeyen yabancılar için geçici koruma hükmü prosedürleri işlenmektedir. Bu kanun kapsamında yoğun nüfus hareketleri nedeniyle sınırlara sığınmış kişilerin barındırılması, bu statüdeki kişilerin yararlanabileceği haklar, devlet kurumlarının geçici koruma kapsamında işleyiş faaliyetleri ve göç hareketlerine karşı uygulanabilecek önlemler yer almaktadır. Bu prosedürün işlenmesinde yetkili merci kuruluşu İçişleri İş Birliği ile bilgilendirilen Bakanlar Kurulu olmuştur (Topal, 2015: 15).

Ülkesine geri dönme şansı olmayan ve başka gidecek yerleri bulunmayan kişiler ibaresi ile özellikle Suriyeli kişileri genel anlamda kapsayacak şekilde oluşturulan yönetmelikte bu kişilerin devlet tarafından korunma kapsamına alınacağı belirtilmiştir. Göç İdaresi Müdürlüğü koordinesi ile kişilerin kimlik sorguları yapıp yetkili merkezlere ulaştırılmaktadırlar. Türkiye'de oluşabilecek herhangi bir olağan dışı durumda, sığınmacıların ülkeye kabul edilmesinde sınırlar koyulabilmektedir. Terör yapılanmalarında faaliyet gösteren kişiler, kamusal güvenlik ve düzeninde sıkıntı oluşturabilecek kişiler, insan hakları konusunda ceza almış olanlar, işlediği suçun yükümlülüğünce mevcut durumda ikamet devletinden suç fiili yüzünden ayrılmış olan kişiler, bu yönetmelik kapsamı dışında tutulup kabul edilmeyecektir. Göç İdaresi tarafından kayıt oluşturulmuş kişilere, sağlık, barınma, eğitim gibi birçok faaliyette yardımlar sağlanmaktadır. Kişilerin bu olanaklardan yararlanmaları için ilk önce koruma belgesi almaları gerekmektedir. Bu belgeyi alan kişiler Çalışma Bakanlığı tarafından sağlanan istihdam imkanlarından faydalanabilecek ve ülke içerisindeki çeşitli yerleşim birimlerinde iş faaliyetlerini yürütebileceklerdir. Koruma kararı, Bakanlık tarafından geri alınabilmektedir. Böyle durumlarda kişiler kendi ülkelerine gönderilebilmekte ancak korunma statüsünün alınmasına karşın kişisel olarak itiraz edebilme haklarına sahiptirler. Ayrıca bu yönetmelikte, farklı ülkelerden yoğun nüfus hareketleri ile gelen kişilerden ayrı olarak, yaşanan yoğun sığınma talebinden dolayı 2012 yılında Suriyeli vatansız kalmış ve sığınmacı olarak başvuru yapan kişilerinin barındırılmasını kabul eden belge de bu yönetmelikte tek bir bütün içinde toplanmıştır (Topal, 2015: 16-17).

3.2. Suriye İç Savaşı Sonrası Türkiye'nin Göç Politikasında Kurumsal Düzenlemeler

Türkiye, iç savaş çıktıktan sonraki süreçte ülke sınırlarındaki Suriyeli sığınmacıların sayılarının milyonlara ulaşması, göçün potansiyel etkilerini minimum seviyede tutmak amacıyla Türkiye'nin göç politikasında bir dizi adım atmaya sevk etmiştir. Yaşanan bu gelişmeler Türkiye'nin sığınmacı ve göç konularında sağlam ve çözüme ulaştıracak politikalar geliştirmesine sebep olmuştur. Bu amaçla, 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Kanun ile göç politikalarında kurumsal olarak daha etkin ilerlemeler ve politikalar belirlemek için Göç İdaresi Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. Kurumsal olarak daha etkin ve kalıcı politikalar geliştirilmesi amacıyla İçişleri Bakanlığı himayesinde oluşturulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri arasında; göç sürecinin yürütülmesi ve göçün kontrolünü sağlayıp faaliyetlere yansıtma, sınırlar üzerinde oluşabilecek normal ve yasal olmayan girişleri takip etmek, insan tacirleri ile mücadelede sorumlulukları yerine getirmek, koruma yönetmeliği esasında kişilere uygulanacak prosedürleri belirlemek, başvurusu ülke tarafından onaylanmayan kişilerin ülke içerisinden gönderilmesini sağlamak ve göç konularında yetkili birimlerce oluşturulan kurumsal bağlantıları oluşturmak yer almaktadır (Öztürk, 2017: 154). Böylelikle İçişleri Bakanlığı tarafından daha kurumsal ve etkin politikalar yürütülmesi açısından Türkiye'nin göç politikasında kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilerek teşkilat yapılanmaları belirlenmiştir. Teşkilat yapılanmaları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü çatısı altında; düzenli olmayan kitlesel hareketlere,

yabancılara yönelik faaliyetlerin yer aldığı birimlere, koruma usul ve esaslarına, nüfus hareketleri ile ilgili projeler geliştirilerek yayımlar oluşturulması maksatlı eğitim faaliyetlerine ve kişilerin topluma entegre edilmesi amacıyla uyum birimleri kapsamında şehirlerde vali yönetimine bağlı göç müdürlükleri oluşturulmuştur (GİGM, 2022).

Türk göç politikasında Suriyeli sığınmacıların etkisiyle kurumsal düzenlemeler arasında yer alan bir başka kurum, İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) olmuştur. Türkiye güneyinde ortak sınırları paylaştığı Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası yaşanan göçlerden en çok etkilenen ülkelerden biri haline gelmiştir. AFAD, bu bağlamda özellikle de Suriye'den gelen kişilerin sınırlarda barındırılması, temel ihtiyaçlarının giderilmesi, barındırma yerleşkelerinin iç faaliyetlerinin koordine edilmesi ve kamplardaki sığınmacılara eğitim, sağlık gibi hizmetlerin uygulanabilmesi açısından önemli görevler üstlenmiştir. 2013 yılında oluşturulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile AFAD'ın görev ve sorumluluklarında paylaşımlar oluşturulmuştur. AFAD'ın koordinesi ile sınır hatlarında geçici korunma merkezleri, kamp ve konteyner kentler kurulmuş, iç savaştan gelen sığınmacıların her türlü insani yardım faaliyetlerinin yürütülmesi sağlanmıştır. Geçici barınma merkezlerinde AFAD tarafından koordine edilen aktivite ve faaliyetlerde; tercüman, eğitim, spor, psikoloji gibi insani destek ve geliştirme hizmetleri yürütülmektedir (Tosun, 2021: 36).

Türkiye'ye ülkelerindeki iç savaş ortamından kaçarak sığınmacı kapsamında başvuru yapan Suriyeli kişiler, koruma statüsünü aldıktan sonra, devlet tarafında oluşturulan kamplarda, konteyner kentlerde, ilerleyen dönemlerde ise çalışma haklarının da verilmesiyle şehir içlerinde yerleşim göstermişlerdir. Kamp koşullarında sağlanan faaliyetlerin standartlarının yüksek olmasına karşılık, sığınmacılar arasında şehirlerde barınma oranları, kamplara göre daha yüksek seviyelere ulaşmıştır. Bu durumun önemli etmenleri arasında kamp koşullarında sığınmacıların çalışma faaliyetlerinin bulunmaması, sığınmacıların denetim ve gözetim altında bulunması ve sosyal şehir oluşumlarından uzakta kalmaları olmuştur (Erdoğan, 2014: 25).

AFAD tarafından sığınmacılara verilen hizmetlerde eğitim ve sağlık faaliyetleri de yer almıştır. Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimlerinin yarıda kalmaması açısından kamplar içerisinde ve kurulan konteyner yaşam alanlarında eğitim hizmetleri sunulmuştur. Ayrıca sığınmacıların sağlık ihtiyaçları da ön plânda tutulmuş, 2013 yılında alınan kararla Suriyeli sığınmacıların sağlık masrafları da devlet tarafından karşılanmaktadır. Geçici koruma kapsamında olmayan kişiler acil durumlarda AFAD tarafından verilen sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerdir. Türkiye bu konuda sığınmacılara insani değeri yüksek standartlarda hizmet sunmaktadır. İç savaş sonrası Türkiye'ye gelen sığınmacılar için sınıra yakın mesafede olan yerlerde veya ülke içerisinde barınma ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla oluşturulan kamplar, 2017 yılında AFAD yürürlüğünden ayrılarak denetimi ve yürütme faaliyetleri Göç İdaresi'nce sağlanmaktadır (Tosun, Yıldırım ve Azazi, 2019: 158).

Sığınmacılardan sonra göç politikasında gerçekleştirilen kurumsal düzenlemelerden sonuncusu ise, Geçici Sığındırma ve Gönderme Birimleridir. 2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı Kanun'un 58. ve 95. maddeleri gereği ve 2014 yılında oluşturulan Bakanlar Kurulu kararları ile, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü çatısı altında birim ve merkezler oluşturulmuştur. Bu merkezler; kişilerin barınma gereksinimlerinin giderilmesi, faaliyetlerin uygulanabilmesi ve yönetimin sağlanması amacıyla kurulmuştur. Merkezlerde kişilere yönelik kontrollerin yapılması ve kamusal yapılanmayla sığınmacıların denetimi sağlanmıştır. Suriyeli sığınmacıların sınırlardan geçişlerinde yapılan kontrolleri ile koruma talep eden kişilerin barındırılma ve temel ihtiyaçlarının karşılanması maksadıyla bu merkezler görevlendirilmiştir. Merkezlerde kolluk birimleri görev almaktadır. Kabul ve geri gönderme merkezlerinin idari sorumluluğunu valilikler üstlenmektedir. Türkiye'de başvuruda bulunan sığınmacılar ve koruma statüsüne sahip kişilere merkezler içerisinde sağlık hizmetleri ile psikolojik yardım sağlanırken sosyal faaliyet imkânları sunulmaktadır. Ayrıca bu merkezlerde sığınma talebi

kabul edilmeyen kişilerin ülke sınırlarından çıkarılması da sağlanmaktadır (Küçükbaşol ve Pekdoğan, 2019: 894).

Türkiye, şehirlerde hayatlarını sürdüren Suriyeli sığınmacılara toplum içerisinde yer edinmeleri ve ekonomik şartlarını düzeltmeleri açısından iş kollarında faaliyette bulunma kolaylığı sağlamıştır. 2014 yılında oluşturulan Geçici Koruma Yönetmeliği'nde hukuki olarak koruma kaydı bulunan sığınmacılara kimlikleriyle ülke içerisinde iş faaliyetlerinden yararlanma hakkı tanınmıştır. İş kolları ve çalıştırılma bölgelerinin Bakanlık tarafından belirleneceği açıklanmıştır. İki yıl sonra, Suriyeli sığınmacıların şehirlerde sayılarının artması ve bu kişilerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar sebebiyle yine Bakanlık tarafından bu defa Suriyeli sığınmacılara çalışma izni verilmesine yönelik kritik bir karara imza atılmıştır. Bu karar, 2016 yılı içerisinde faaliyete geçmiştir. Bu sayede, kayıtlı ve kimliğe sahip olan Suriyeli sığınmacılar, belgelerini aldıkları tarihten altı ay kadar geçen süre zarfında çalışma faaliyetlerinde bulunabileceklerdir. Alınan kararlar neticesinde Suriyeli sığınmacılara buldukları il veya ilçe içerisinde çalışma izni verilmiştir. Suriyeli sığınmacıların çalışma izinleri ve haklarından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı sorumlu tutulmuştur. Suriyeli sığınmacıların çalışmak istedikleri iş kollarına başvuruları iş sahibi kişiler tarafından değerlendirilmiştir. 2017 yılı içerisinde 21 bine yakın sayıda, 2018 yılında 35 bine yaklaşan rakamlarda, Suriyeli sığınmacı çalışma izni almıştır. Suriyeli sığınmacı çalıştıracak bir iş yerinde sığınmacıların sayısının diğer çalışan kişilere oranla, yüzde on seviyesini geçmemesi kararlaştırılmıştır (Şimşek, 2018: 378).

Sığınmacıların ilk geldiği yıllarda, kamp içerisinde verilen eğitim hizmetleri, Arapça sağlanarak Türk eğitim sistemi uygulanmıştır. 2013 yılından sonra Suriye'de verilen ders sistemi yeniden yapılandırılarak öğrencilerin hizmetine sunulmuştur. 2014 yılında oluşturulan Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 28. maddesinde sığınmacıların Türkiye'de eğitim-öğretim faaliyetlerini verecek olan kurum Millî Eğitim Bakanlığı olarak açıklanmıştır. Bakanlık sığınmacıların eğitim hizmetlerinin düzenlenmesi adına "Yabancılar Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi" oluşturmuştur. MEB tarafından düzenlenen bu kararlarda kapsamlı ve geniş çaplı eğitim hizmetlerinden bahsedilmektedir. MEB, 2016 yılı içerisinde sığınmacı çocukların eğitim hizmetlerinin artırılmasında Avrupa Birliği'nden mali destek almıştır. MEB bünyesinde oluşturulacak Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün alt biriminde Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu birimlerin kurulması ile sığınmacı çocukların eğitim ve öğretimden geri kalmamaları hedeflenmiştir. Sığınmacı çocuklar eğitim-öğretim faaliyetlerini MEB tarafından oluşturulan Geçici Eğitim Merkezi çatısında altında sağlayacaklardır. Ayrıca Genelge'de sığınmacı çocuklarının eğitim hizmetlerinin MEB'e bağlı olan okullarda da sağlanabileceği belirtilmiştir. Kamp içindeki çocukların eğitim faaliyetleri Geçici Eğitim Merkezleri tarafından sağlanmakta, il ve ilçelerde ikamet eden sığınmacı çocukların eğitim hizmetleri buldukları yer üzerindeki bakanlığa bağlı okullar tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca şehir ve ilçelerde eğitim gören sığınmacı çocuklar eğitim dilini Türkçe olarak almaktadırlar (Yavuz ve Mızrak, 2016: 188). Eğitim faaliyetlerinden yararlandırılan sığınmacı çocukların sayısı Ocak 2022 itibarıyla 1 milyona yaklaşmıştır. Eğitim hizmetlerinden yararlanamayan kayıtlı sığınmacı öğrenci sayısı ise 450.000 olarak açıklanmıştır. MEB tarafından bu süreçte, okullara ulaşamayıp eğitim hizmetlerinden yararlanamayan sığınmacıların katılımının artırılmasına yönelik faaliyetleri devam etmiştir (MEB/Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, 2022).

MEB, okullarda sağlanan eğitimin yanı sıra sığınmacılara Halk Eğitim Merkezleri faaliyetleriyle de çok sayıda kurs ve eğitim olanağı sağlamaktadır. Kurs dahilinde verdiği programlarda sığınmacıların Türkçe dil becerilerinin ilerletilmesi amaçlanmış, Türkçe okuma ve yazma programları ve mesleki nitelik kazandırmaya yönelik kurslar oluşturulmuştur. Bu kurslara katılım sağlayan çok sayıda sığınmacı olmuştur. 2014 ve 2021 senelerini kapsayan yedi yıllık süreç içerisinde, mesleki nitelik kazandırmaya yönelik kurslara 200 bine yakın katılımcı, Türkçe okuryazarlık faaliyetleri gösteren kurslara 650 bin civarı kişi, eğitim faaliyetleri içeriğinde genel yapılan kurslara ise 1 milyonu aşkın yabancı katılım sağlamıştır. Geçici koruma kapsamında kayıtlı olan

kişilerin içerisinde, yine yedi yıllık bu zaman dilimi içerisinde 1 milyonu aşan kişi kurslara rağbet göstermiştir. Mesleki nitelik faaliyetleri içeren kurslara 130 bin üzeri, Türkçe kurslarına toplamda 540 bin üzeri kişi, genel faaliyet veren kurslara ise 900 bin üzeri geçici koruma kapsamında sığınmacı katılım gösterip, Türkiye tarafından sunulan ücretsiz eğitim hizmetlerinden yararlanmışlardır (MEB/Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, 2022).

Suriyeli sığınmacıların sağlık faaliyetleri ilk olarak barınma merkezleri ve kamp alanlarındaki hizmetlerle verilmiştir. Sığınmacılar aciliyet gerektiren sağlık faaliyetlerini bu merkezlerde ücretsiz olarak yaptırmıştır. Zaman içerisinde kamp alanlarında yaşayan kişilerin sayılarının azalması ve şehirlere yönelmeleriyle sağlık hizmetlerinden faydalanma imkanları güçleşmiştir. Bu durum karşısında AFAD, 2013/1 sayılı genelge ile kamp ve barınma merkezlerinden ayrılarak ülkenin çeşitli yerlerinde ikamet gösteren tüm Suriyeli sığınmacıların sağlık harcamalarını, ücret ödemediği karşılama imkânı sunmuştur. Ocak ayında kabul edilen bu genelge ile sığınmacılara 2013 yılında sadece kampların on tane il içerisinde bulunduğu hastane ve sağlık birimlerinden hizmet almak için yararlanma hakkı verilmiştir. Aynı yıl içerisinde Eylül ayında yayınlanan yeni kararlar bu şartın kapsamı genişletilmiştir. Bu güncelleme ile Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin her noktasından ücretsiz olarak sağlık kontrollerini ve hizmetlerini yaptırabilmesi kararlaştırılmıştır (Çallı, 2012). 2015 yılı içerisinde, Sağlık Bakanlığı tarafından sığınmacıları kapsayan sağlık faaliyetlerini geliştirici 2875 sayılı düzenlemeyle geçici koruma sağlanan kişilere, illerin Halk Sağlığı Müdürlüklerince ilk aşama sağlık hizmetlerinin verilmesi kararlaştırılmıştır. 2011 yılından 2016 yılına kadar verilen sağlık faaliyetleri, Acil Sağlık Hizmetleri Müdürlüğünden alınarak Göç Sağlığı Daire Başkanlığına devredilmiştir. Bu birim AFAD ve Sağlık Bakanlığının koordineli faaliyetleriyle kararlaştırılıp, bakanlık tarafından kurulmuştur (Gültaş ve Balçık, 2018:196).

Göç Sağlığı Daire Başkanlığı yürüttüğü faaliyetler çerçevesinde, sığınmacıların sayıca fazla konumlandığı bölgelerde hizmet kalitesini arttırmak, karşılıklı yaşanan dil sorunlarını aşmak ve sağlık birimlerine kolay yollardan ulaşımını sağlamak adına Göçmen Sağlık Merkezlerini oluşturmuştur. Bu merkezler sığınmacıların fazlaca bulunduğu iller içerisinde, yaklaşık olarak dört bin sığınmacıya sağlık faaliyeti verebilecek şekilde oluşturulmuştur. GSM bünyesinde çok sayıda görevli doktor ve sağlık personeli barındırmaktadır. Ayrıca merkezlerde poliklinikler faaliyette olup, sığınmacılara psikolojik hizmetlerde sağlanmaktadır. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın 2022 yılı Mart ayı içerisinde yaptığı açıklamalarda, Türkiye'de 29 şehirde 185 adet GSM oluşturulduğu ve bu merkezlerde görev sağlayan 4 bin civarı Suriye uyruklu sağlık personelinin istihdam edildiği açıklanmıştır. GSM'nin mali harcamaları Bakanlık tarafından oluşturulan SIHHAT uygulamasının içinde yer almıştır (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2022: 65).

GSM olmayan yerlerde sığınmacılara sağlık faaliyetlerinin ulaştırılması adına Yabancı Uyruklu Poliklinik (YUP) oluşturulmuştur. YUP ilk kurulduğunda 2019 yılı içerisinde 98 birim hizmete açılmıştır. 2019-2020 yıllarını kapsayan süreçte, GSM ve YUP birimlerinde ruh sağlığı ve kronik rahatsızlıkların önlenmesi ayrıca sığınmacılarla daha etkin bir iletişimin sağlanabilmesi açısından birimlerce nitelikli personel alımları gerçekleşmiş, sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı illerdeki merkezlerde sağlık faaliyetlerinin artırılması hedeflenmiştir. Yaşlı ve bakıma muhtaç sığınmacılara yönelik faaliyetler de hazırlanmıştır. GSM'ler içerisinde hizmet edecek faaliyette, büyük bir kısmının Suriye uyruklu olduğu 300'den fazla sayıda kadın seçilmiş ve bu programın içeriğinin uygulanması açısından eğitimler verilmiştir. Eğitim verilen kesimde, GSM'de faaliyet gösteren doktorlar, sağlık çalışanları ve hemşireler de yer almaktadır. Türkiye ve Suriye sınır hatlarında oluşturulan operasyonlar neticesinde sınır bölgelerinde oluşan sağlık problemlerine müdahale edilmesi amacıyla da sağlık çalışmaları yürütülmüştür. Güneydoğuda Suriye ile sınırları olan illerde sığınmacılara aşılama, ilaç dağıtımları ve birincil sağlık faaliyetleri verilmiştir. 2019 yılı içinde 1 milyonu aşan sığınmacıya tedavi hizmetleri uygulanmış, 600 binden fazla ilaç dağıtılmıştır (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2022: 71). Kamp bölgelerinde toplu hallerde yaşanması ve gün geçtikçe artan doğum oranlarıyla bulaş faktörü

taşıyan rahatsızlıkların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 2016 yılında Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından Genişletilmiş Bağışıklama Programı oluşturulmuş, özellikle sınır hatlarında, sığınmacıların toplu ve beraber yaşadığı bölgelerde her türlü bulaş riski arz eden hastalığa karşı aşılama gerçekleştirilmiştir. Aşılama kapsamında yeni doğan ve 15 yaş aralığındaki çocuklara ve hamilelere; çocuk felci, kızamık, kızamıkçık, kabakulak, tetanos aşılımları yapılmıştır (Gültaş ve Balçık, 2018: 197).

Türkiye'nin göç politikası kapsamında Suriyeli sığınmacılarla ilişkili bir başka konu da vatandaşlık olmuştur. Bu konu ile alakalı 2016 yılında Türkiye tarafında yapılan açıklamalarda Suriyeli kişilere vatandaşlık verileceği ve bu durumun iki milletin kaynaşmasıyla uyum sağlaması yönünde önemli gelişmeler oluşturacağı açıklanmıştır. Fakat bu konuda önemli bir ayrıntı bulunmaktadır. Vatandaşlık verilecek kişilerin eğitim seviyelerinin yüksek olması, bilimsel ve teknolojik faaliyetlere katkı sağlayabilen ve alanında başarılı kişiler arasından seçileceği belirtilmiştir (Şimşek, 2018: 379). İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun Mart 2022'de yaptığı açıklamada 201.000'e yakın Suriyelinin Türk vatandaşlığına geçtiğini açıklamıştır. Yine Temmuz 2022'de yaptığı bir başka açıklamada, on bir yıl içinde Türkiye'de 700.000 Suriyeli bebeğin dünyaya geldiği belirtilmiştir. Bu sayede 700.000 Suriyeli bebek doğuştan Türk vatandaşlığı almıştır (Mülteciler Derneği, 2022).

Sonuç

İnsanların farklı nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılarak farklı bir yere gitmeleri kısaca göç olarak ifade edilebilir. Göç, zorunlu olabileceği gibi gönüllü de gerçekleşebilen bir süreçtir. Ayrıca yapılan literatür taramasında göçün tek bir nedeni ve tek bir sonucu olmadığı da tespit edilmiştir. Siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel nedenlerle ortaya çıkabilen göç hareketlerinin benzer biçimde çok boyutlu sonuçlara sahip olduğu görülmüştür. Sonuçlarının çeşitli olması nedeniyle göç, gerçekleşen coğrafyada da çok çeşitli ve iz bırakacak sonuçlar doğurmaktadır. Böylelikle göç artık sınır tanımayan bir mesele haline ulaşmıştır. Farklı güzergâhlar üzerinden farklı araçlarla göç akınları her türlü önleme rağmen devam etmekte ve sürekli canlı kalabilmektedir.

Coğrafi konumu nedeniyle Türkiye, farklı kültür ve toplumlara ev sahipliği yapan önemli bir ülke konumunda yer almaktadır. Türkiye, kuruluşundan bu yana çeşitli yasal düzenlemelerle göç politikasını şekillendirmiştir. 2011 yılı sonrası yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin göç politikasına önemli ölçüde iz bırakmıştır. Yapılan çalışmada Suriye İç Savaşı'ndan kaynaklanan kitlesel göçün Türkiye'nin göç politikasını yeniden yapılandırılmasını gerekli kıldığı görülmüştür. Kitlesel göç meselesi Türkiye'yi daha donanımlı bir teşkilatlanmaya sevk etmiştir. Bu dönemde Türkiye daha kalıcı, kurumsal, örgütlü ve sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli çalışmalar yürütülen bir göç politikasını hayata geçirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin sığınmacılara hoşgörülü bir yaklaşım gösterdiği, sığınmacıların eğitim, gıda, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçlarını dikkate alarak insani değerlerle uyumlu politikalar geliştirdiği gözlenmiştir.

Kaynakça

- Acar, F. (2019). Türkiye-AB Mülteci Politikaları ve Suriyeli Mülteciler. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Akbaş, Z., Babahanoğlu, V., & Yelman, E. (2016). "Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğine ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri," 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Asos Congress Bildiri Kitabı (s. 96-108). Elazığ: Asos Yayınları.
- Aksoy, Z. (2012). "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Babahanoğlu, V., & Bilici, Z. (2018). "Realizm versus İdealizm: Göç, Bölgesel Barış ve İstikrar Düşmanı mı?", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 734-740.
- Bağlama, E. (2016). Geçmişten Savaşa: Suriye'de Neden İç Savaş Çıktı? <https://www.stratejikortak.com/2016/10/gecmisten-savasa-suriyede-ic-savas-cikti.html>, (Erişim Tarihi: 15.06.2022).

- Bozkaya, Ö. & Kıncal, A. (2018). "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 90-126.
- Burke, D. (2017). The boy whose graffiti changed the world: On sixth anniversary of Syria's civil war, the youth who sparked it by scrawling on a wall says he regrets the deaths but the country 'had to change', <https://www.dailymail.co.uk/news/article-4312502/The-boy-anti-Assad-graffiti-changed-world.html>, (Erişim Tarihi: 18.08.2022).
- Çallı, M. (2012). "Türkiye'de Mültecilerin ve Sığınmacıların Sağlık Hakkı", *İş ve Hayat Dergisi*, 2(3), 131-154.
- Çerçi, S. & Arap, E., (2014). "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Getirdikleri", *Ankara Barosu Dergileri/Hukuk Gündemi Dergisi*, 121-127.
- Dost, S. (2014). "Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizde Suriyeli Sığınmacıların Durumu", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-69.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2019). "Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi", *Birey ve Toplum Dergisi*, 9(18), 49-72.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020). Geçici Koruma Yönetmeliği.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2022). Düzensiz Göç. http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik, (Erişim Tarihi: 11.06.2022).
- Göçer, İ., & Çınar, S. (2015). "Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye'nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(10), 53-68.
- Gültaş, A. & Yalçın Balçık, P. (2018). "Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları", *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(2), 193-204.
- Haddad, B. (2011). "The Political Economy of Syria: Realities and Challenges", *Middle East Policy*, 18(2), 46-51.
- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2022). Sağlık Bakanlığı 2019 Birim Faaliyet Raporu, Ankara: Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/izleme-degerlendirme-db/faaliyet-raporu/2019_DDB_BRM_FAALYET_RAPORU.pdf, (Erişim Tarihi: 04.06.2022).
- IOM. (2022). Dünya Göç Raporu, <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).
- İçduygu, A. & Yüksek, D. (2012). "Rethinking Transit Migration in Turkey: Reality and Re- Presentation in the Creation of a Migratory Phenomenon", *Population, Space and Place*, 18(4), 441-456.
- Kara, A. & Taşçı, Ö. (2019). "Türkiye'de Oluşturulan Yeni Uyum Politikası", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 260-313.
- Karasu, M. A. (2018). "Türkiye'ye Yönelik Dış Göçler, Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri", *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 14(1), 21-41.
- Kaya, O. & Aydın, Ü. (2021). "Economic Impact of Syrian Refugees on Turkish Economy", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (3), 1151-1171.
- Kaygısız, Ü. & Aktel, M. (2018). "Türkiye'de Göç Yönetimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
- Kaypak, Ş. & Bimay, M. (2016). "Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 84-110.
- Keser, A. & Özbek, C. (2018). "Suriyeli Çocukların Türkiye'deki Ulusal Eğitim Sistemine Uyumuna Üzerine Kamu Politikası Analizi", *İnsan Hakları Yıllığı*, 36, 105-132.
- Koçak, Y. & Terzi, E. (2012). "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 163-184.
- Küçükbaşol, Y. & Pekdoğan, H. (2019). "Türkiye'nin Göç Yönetimi Süreci ve Jandarmanın Dönüşümü", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 887-903.
- Lale, L. (2022). "Suriye Göçünün Türkiye'nin Kentleşme Süreçlerine Etkileri: Gaziantep Kenti Örneği", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9 (4), 75-96.

- MEB Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı. (2022). 2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı Verileri, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf, (Erişim Tarihi: 03.06.2022).
- Mülteciler Derneği. (2022). Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Kasım 2022, <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, (Erişim Tarihi: 07.12.2022).
- Özdemir, Ç. (2016). "Suriye'de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?", *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 81-102.
- Özdemir, E. (2017). "Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri", *Journal of Crises and Political Research*, 1(3), 114-140.
- Öztürk, C. (2017). "Stratejik Göç Yönetimi Çerçevesinde Türkiye'de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Konumu", *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 19(1), 143-159.
- Polat, Y. (2021). "Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikasına Tarihsel Bir Bakış", *Journal of Awareness*, 6(2), 145-160.
- Ramadan, T. (2014). The Syrian Maelstrom: How Repression, Drought & Climate Change Drove the Civil War, <https://www.juancole.com/2014/09/maelstrom-repression-climate.html>, (Erişim Tarihi: 18.08.2022).
- Salmaşur, Y. E. & Şahin, B. E. (2020). Suriye İç Savaşı Sonrası Yaşanan Göç Hareketliliğinin Türkiye Demografik Yapısına Yansımaları, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı: Göç, 85-103.
- Süer, B. (2012). "Suriye'de Değişim Çabaları: Bir Bağlam ve Süreç Analizi", *Akademik Orta Doğu*, 6(2), 1-20.
- Şahin, U. & Parlak, B. (2015). "Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi", *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 65-79.
- Şakacı, K. & Özkaya, S. (2021). "1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu ve Basındaki Yansımaları", *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 249-268.
- Şen, G. (2012). "İran ve Arap Baharı: Bağlam, Söylem, Siyaset", *Ortadoğu Etütleri*, 46(3), 96-118.
- Şimşek, D. (2018). "Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği", *Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi*, 18(40/2), 367-392.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). "Geçici Koruma", <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim Tarihi: 08.12.2022).
- TDK. (2022). <https://www.tdk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 13.11.2022).
- Topal, A. (2015). "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü", *Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 5-22.
- Tosun, S. (2021). "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak AFAD", *Hastane Öncesi Dergisi*, 6(1), 117-134.
- Tosun, S., Yıldırım, Y., Azazi, H. (2019). "Afet Yönetiminde Sığınmacılara Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler Üzerine Nitel Araştırma", içinde *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*, 1.Baskı, Cilt 3, Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara, ss:135-160.
- Tosun, S., Yıldırım, Y. & Azazi, H. (2019). S. E. Dinçer, M. Bostancı, & E. Özçoban içinde, *Sosyal Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler Cilt 3*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (1994). 16/1/2006 Tarihli, 2006/9938 Sayılı Resmî Gazete.
- Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). "Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi Türkiye'de Suriyeli Mülteciler Örneği", *Göç Dergisi*, 3(2), 175-179.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E. & İyem, C. (2017). "Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma", *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* (35), 107-126.